

EDIČNÍ POZNÁMKY

Druhý svazek Nerudových *Studií, krátkých a kratších* vyšel po prvé v nakladatelství Ed. Grégra a Ferd. Dattla v Praze v polovině prosince roku 1876. Obsahoval feuilletony otiskované v Národních listech v letech 1867—69 a 1873—75. Neruda jej připravoval k tisku na podzim roku 1876, jak vysvětluje z jeho dopisů V. K. Šemberovi ze září a po 16. říjnu toho roku (Dopisy II, str. 142 a 150, Spisy Jana Nerudy, sv. 38).

Jádrem knihy učinil Neruda črty kulturně historické (na př. *Věčný žid, Hodiny a hodinářství, Soudy lásky, Naivnosti, Pláč a smích, Káva a čaj*) i drobné úvahy těsně spjaté s dobovými problémy (na př. *O vychování děvčat, Myšlenky tak o ledačem, O českém slohu, Stran jídla na jevišti*). Mnohé z nich byly aktuálně zaměřeny, jako na př. feuilleton *Neděle* nebo feuilletony *Na vánočním bukále* a *O Silvestra*, jiným daly podnět drobné práce cizojazyčné (tak na př. feuilletonům *Dvě posvícenská slova o huse*, inspirovaným zejména prací Eugena von Rodiczky *Die Monographie der Gans*, nebo feuilletonu *Mužatky*, jemuž byla tematickým základem studie Wilhelma Strickera *Die Amazonen in Sage und Geschichte*).

Jako první díl *Studií* obsahoval vedle kratších, tematicky uzavřených feuilletonních celků i rozsáhlé práce rázu monografického (cyklus feuilletonů *O tanci, Nový světa pán*), tak i v druhém díle je mosaikový obraz kulturně historických črt doplněn monografickými celky rozlehlejšími, jež vyjadřují často autorovo vyznání estetické (*Moderní člověk a umění, Michelangelo Buonarroti*) nebo jeho názory politické („*Pro strach židovský*“).

Od prvního dílu *Studií* liší se však díl druhý dvěma základními rysy: feuilletonní útvar povídkový mizí v něm úplně a na jeho místě se objevují prvky reportážní. Uplatnily se již v cyklu *Z kněhkupeckého života* a jasně pronikly ve feuilletonu *Ve výstavě kuchyňské*, jenž je ve své podstatě vtipnou reportáží z první výstavy studených jídel, konané 7. a 8. února 1873 v Praze. Značné možnosti v tomto úseku novinářské činnosti poskytla Nerudovi zejména Světová výstava ve Vídni roku 1873. Zpravoval o ní čtenáře Národních listů, avšak nebyl si jist, zda má své výstavní feuilletony pojmut do druhého svazku *Studií*. V dopise ze září roku 1876, v němž hovoří s přítelem V. K. Šemberou o práci na tomto díle, se ho ptá: „Co myslíš, mohl bych tam vzít také ještě některé ty studie výstavní? Se „známým taktem“, ovšem.“ (Dopisy II, str. 142.) Odpověď V. K. Šembery nebyla asi jednoznačně souhlasná, neboť v do-

piše z konce téhož měsíce vrací se Neruda k tomuto tematiku: „Z vypařované odpovědi Tvé stran těch výstavních věcí některých vidím, že sobě ničeho z té stránky neslibuješ. Ono to ale nebude tak zlé, jak se bojíš, jen až to uvidíš pohromadě. Či radíš, kvůli „spisovatelské výši“, abych opravdových věcí těch (encyklopedicky poučných) raději nechal mimo sebrání? Jen to řekni upřímně.“ (Dopisy II, str. 147.)

Přes počáteční váhání se však Neruda rozhodl — pravděpodobně také podle obdobných příkladů z literatur cizojazyčných, jak o tom svědčí zmínka v jeho dopise V. K. Šemberovi ze září 1876 (Dopisy II, str. 142) — zařadit do druhého dílu *Studií* i obsáhlý cyklus *Studie výstavní*, pro nějž vybral ze svých zpravodajských statí ty, které nejvíce odpovídaly úvahovému charakteru *Studií*, podávaly vedle přímého pozorování i „encyklopedicky poučné“, někdy značně obsáhlé a často i filosoficky prohloubené poznání nových skutečností. Vlastní cyklus uvedl *Slovem všeobecným* (v časopise *Všeobecné slovo o vídeňské výstavě Světové*), v němž vyjádřil svůj pokrokový názor na podstatu a smysl světových výstav, a uzavřel rámeček cyklu filosoficky laděným feuilletonem *O dvě leta později* (v časopise *U zbytků Světové výstavy*).

Naše vydání zachovává Nerudovu kompozici svazku z roku 1876 (Články různé — Studie výstavní), připojuje k němu však navíc oddíl *Dodatků*. Do tohoto oddílu zařazujeme feuilletony otiskované v Národních listech v letech 1867—1873, které thematicky i formálně zcela odpovídají charakteru *Studií II* a které Neruda do svého knižního vydání feuilletonů nezařadil. Poslední dva celky, mající rovněž charakter studií, vznikly až po roce 1876 (*Řemesla* — *Nár. listy* 1878—1879, „*Báby*“ i „*baby*“ — Lumír 1879).

Druhý díl *Studií, krátkých a kratších* byl za života Nerudova vydán jen jednou; toto vydání z roku 1876, srovnané s otisky časopiseckými (studie „*Pro strach židovský*“ navíc se samostatným vydáním u Grégra roku 1870), je základem naší edice.* Jako při vydání prvního dílu

* Vydání druhé z roku 1881, které uvádí „Bibliografie života a díla Jana Nerudy“ uspořádaná Josefem Bramborou v roce 1942, není dosažitelné v žádné pražské knihovně. Jde zřejmě o omyl, převzatý snad z katalogu Městské knihovny v Praze, kde je pod sign. č. A 428 toto vydání uvedeno, — ve skutečnosti chová knihovna pod zmíněným číslem vydání první z roku 1876. *Národní listy* z 28. 11. 1881 ohlásily, že „právě vyšel“ první svazek Nerudových feuilletonů (Studie, krátké a kratší, oddíl první, vydání druhé), v následujících dnech (29. 11., 30. 11., 1. 12., 2. 12.) pak tímž způsobem ohlašují další čtyři svazky feuilletonů (Studie II, Žerty hravé i dravé, Obrazy z ciziny, Menší cesty), avšak bez označení „druhé vydání“. Šlo patrně o zbytky nákladu vydání předchozího. Rovněž bibliografický věstník za rok 1881 uvádí pouze druhé vydání prvního svazku *Studií*. Na základě těchto fakt soudíme, že druhé vydání druhého oddílu *Studií* z roku 1881 neexistuje.

Studií (Spisy Jana Nerudy, svazek pátý) zachováváme i zde obraz autorova jazyka, řídíce se edičními zásadami vytčenými i doloženými tam v edičních poznámkách.

Hláskovou podobu slov domácího původu nenormalisujeme tam, kde by se tímto zásahem měnila zvuková podoba slova (na př. *sežloutnout, setlít*); upravujeme však ojediněle pro přesnost významovou: nemohla ho *se* země ani nadzdvihnout m. *ze* země (206).

Kvantitu ve slovech domácího původu i její kolísání důsledně zachováváme; vyrovnáváme jen zcela ojedinělé psaní příslovce *již* (25). U slov cizího původu, jež píšeme zpravidla podle dnešní spisovné normy (na př. *fez, fezu* m. *fes, fesu*, 255, *rabín* m. *rabbin*, 36), upravujeme ovšem i kvantitu (píšeme *salon, milion, vagon* m. *salón, milión, vagón*), ojedinělé *dráma* měníme na *drama* (30), ponecháváme však délku ve slovech *pergamén* (61), *dáta* (62), *profil* (205) a vyrovnáváme ojedinělé psaní 7. p. jedn. *damou* na *dámou* (136), 2. p. mn. *dám* na *dam* (18), 3. p. mn. *damám* na *dámám* (136, 137), 6. p. mn. *vazách* na *vázách* (188).

Slova původu orientálního, označující skutečnosti japonského a perského života, jak je poznal Neruda na Světové výstavě ve Vídni roku 1873, upravujeme v textu jen do té míry, pokud se úpravou nemění podstatně grafická a zvuková podoba slova (měníme na př. *rio* na japonské *rjó*, *kojen* na *kóen*, ponecháváme však: socha *Dajbuta* m. *Dajbucu*, 190).

Zachováváme Nerudovo členění větné a měníme interpunkci jenom v případech syntakticky nutných.

Podle časopiseckého otisku opravujeme zřejmé tiskové chyby, na př. *nejlascivnější* m. *nelascivnější* (89), *ti* bohorovní m. *ty* bohorovní (145), *takhle* m. *takle* (159), závažnější úpravy jsou zachyceny v různročteních.

Opravili jsme též omyl ve francouzském textu na str. 78 a 118 a v latinském textu na str. 246.

V následujících různročteních, která upravujeme podle týchž zásad jako text, uvádíme textové a jazykové rozdíly mezi zněním, které tiskneme, a zněním ostatními. Za titulem každého feuilletonu připojujeme bibliografické záznamy o prvních otiscích. Za číslicí stránky (půltučně) a řádky (počítáme jen řádky textu) otiskujeme znění našeho vydání, za závorkou] znění odchylná. Znění v našem vydání odchylné od znění vydání základního je označeno před závorkou příslušnou značkou. — Užíváme značek: *NL* — Národní listy; *L* — Lumír; *č* — časopisecký otisk; *1* — 1. vydání *Studií II* z roku 1876, 1. vydání studie „Báby“ i „baby“ (samostatně roku 1886 u Topiče); *2* — 2. vydání studie „Báby“ i „baby“ (samostatně roku 1887 u Topiče); *G* — samostatné vydání studie „Pro strach židovský“ (Grégr 1870).

Str. 7 ČLÁNKY RŮZNÉ

Titul oddílu není v NL.

Str. 9 *Michelangelo Buonarroti*. — NL 1875: I. 6/3 — II. 9/3.

V č pod čarou poznámka vztahující se k titulu: Umělecká beseda právě dnes slaví 400letou paměť narozenin Michelangelových. Narodil se dne 6. března 1475 v Toskánsku a zemřel 15. února 1563 v Římě. 9, 4 míhá se] mihá se č; 7 dílo Michelangela] dílo Michelangelovo č; 24 velikost Michelangela] velikost Michelangelova č; 10, 17 očištěna] očištěna č; 11, 5 dýchá] dychá č; 12, 5 vyslovil o básnictví, řka: č] vyslovil o básnictví řka: 1; 26 Největší mistr až v život vyvolán není v č; 13, 17 na „blbost hloupého množství“ č] „na blbost hloupého množství“ 1; 20 Jindy až dává není v č; 14, 17 v poslední desíletí] v posledním desíletí č; 32 své nepřátely] své nepřátele č; 33 lásku i mladistvého] lásku, i mladistvého č; 15, 5 teplo] teple č; 17, 30 za děvčetem] za každým děvčetem č; 19, 29 přece] přec č.

Str. 21 *Moderní člověk a umění*. — NL 1867: I., II. 23/8 — III. 24/8 — IV. 27/8.

21, 12 směr a rozvoj] směr a rozvin č; 15 s rozvojem] s rozvinem č; 27 sobectví] soběctví č; 22, 6 rozvoj osobní] rozvin osobní č; 21 Rozvoj ten] Rozvin ten č; 23, 9 myšlenka] myšlénka č; 32 sestříhaná] sestříhaná č; 24, 21 že „úpěnlivě... zahrají“] že úpěnlivě... zahrají č; 25, 13 přátele] přátely č; 23 jižní náruživosti] jižní náruživost č; 28, 5 milejší, a Heine] milejší a Heine č; 11 myšlenek] myšlének č; 13 rozvoj] rozvin č; 13 myšlenky] myšlénky č; 16 béře se] beře se č; 18 příroda celá našla] příroda celá v rozvinech svých našla č; 19 ducha, a verš nám líčí prasevět i další rozvoj z něho.] ducha. č; 31 bližních] blížních č; 29, 14 Záleželo] Zaleželo č; 35 ušlechťujícím] zušlechťujícím č; 30, 1 drama č] dráma 1; 6 nýbrž i mnohé č] nýbrž mnohé 1; 27 v č není odstavec; 28 že jsem při psaní této statě právě také myslil] že jsem právě také myslil č.

Str. 31 „Pro strach židovský“. *Politická studie*. — NL 1869: I. 22/6 — II. 24/6 — III. 25/6 — IV. 1/7 — V. 2/7. Podtitul *Politická studie* není v č.

31, 2 myšlenková] myšlénková G, č; 6 národní. Míníme] národní, míníme č; 9 mají-li či nemají-li židé] mají-li či nemají židé G] mají či nemají židé č; 11 probírající, — tím] probírající, tím č; 13 emancipaci od židů] emancipaci od židů č; 14 vybavování se] vybavování č; 22 Výmínečné] Výminečné č; 32, 13 ideálů. Odkázav] ideálů, odkázav č; 18 pověstným; kvůli] pověstným, kvůli č; 32 na národnost svou] na svou národnost č; 34 Ostatně — kdož z nás] Kdož z nás č; 33, 16 my dva G, č] my dva 1; 24 v č nový odstavec Deset vašich kmenů; 24 zašlo, — aby] zašlo, aby č; 25 roztroušeny a dupány] roztroušení a dupání G, č; 26 udrželi; nám] udrželi, nám č; 29 klíh] klich č; 30 nás?] náš? č;

34 *Jinde*] *Jinde* č; 37 kteří jste otrockou klikou] kteří otrockou klikou č; 34, 2 u nás jste kladli] kladli č; 3 *přece*] přece č; 4 ruka naše se více nevztáhne] ruka naše více se nevztáhne G] ruka se nevztáhne č; 7 sobeckou] soběckou č; 8 z vašich] z našich č; 11 musíme: za prvé] musíme, za prvé č; 13 cizím] cizým č; 17 bydlejí] bydlí č; 18 ráz *politický*] ráz politický č; 19 *ke národnosti cizí*] k národnosti cizí č; 32 naděje] naděje G, č; 35, 10 nepřátelství národního, rusko-polského] nepřátelství rusko-polského č; 24 v tom ohledě] v tom ohledu č; 33 opatrnosti: „aby] opatrnosti, „aby č; 36, 1 tak zněly středověké zákony židovské] tak zněly zákony č; 19 Joppe] Jaffa č; 26 tiberijští; národ] tiberijští: národ G, č; 34 Jídlo, pití, vše bylo] Jídlo, pití, spaní, vše bylo č; 35 příkázáními] příkázáními G; 37, 15 Nemůžeme] Nemůžem č; 16 vzkřikneme-li] vzkřiknem-li č; 17 lečitelském] lečitelském č; 20 svých] ze svých č; 25 podrobujeme se] podrobujem se č; 27 milujeme] milujem č; 38, 3 V střední Evropě až prototypům Starého Zákona *není v* č; 8 Gustav Doré až charakterisoval *není v* č; 13 nedávno] nedávno teprv č; 17 několikosvazkové] několikasvazkové č; 23 *mimo*] mimo č; 37 k bližním] k bližním č; 39, 1 nebo že přispěli] nebo přispěli č; 9 již jasně o tom] již o tom č; 9 málomocný] malomocný č; 13 že by byli neměli] že by nebyli měli č; 13 do nich. — Nadání] do nich. Nadání č; 14 *faktum*] faktum č; 27 tak vážná slova č] ta vážná slova 1, G; 34 Casselovi až opačným *není v* č; 40, 1 peněz] peníze G, č; 10 feničtí cizinci] cizinci č; 20 a kdo z nich] kdo z nich č; 21 *jen pro sebe*] jen¹ pro sebe č; 21 lid *svůj*] lid svůj č; 22 ze *svého*] ze svého č; 25 beznadějné] beznadějné č; 26 nepodporovali stranu] nepodporovali také stranu č; 32 *monopolem jich*] monopolem jich č; 34 hnětli!] hnětli. č; 41, 6 dál a dále] dál a dál č; 27 nesplácející] nesplácející č; 27 vyjma] výjma G; 29 také *zcela* podle] také zcela podle G] také podle č; 42, 1 ne-nech pohana G, č] nech pohana 1; 3 *ke panství nad lidstvem*] k panství nad lidstvem č; 4 *vedle*] vedle č; 7 Francii, Rus, katolickou církev] Francie, Rus, katolická církev č; 14 *francouzští*] francouzští č; 17 *do proudu samého se nepouštěli*] do proudu samého se nepouštěli č; 18 *vedle*] vedle č; 22 pravidlem Židů všech] pravidlem všech č; 23 nové, ještě větší peníze] nové ještě větší peníze G, č; 25 politikové a diplomaté] politikové č; 29 historickým rozvojem] rozvojem historickým č; 35 všechny] všechny G; 36 *Výdělek ten je za posledních dvacet let úžasný.*] Výdělek ten je za posledních dvacet let úžasný. č; 43, 11 vymyšleným] vymyšleným č; 18 stát i lid] stát a lid č; 19 bankéřské] bankéřské G, č; 24 to „bankéřství“] to „bankéřství“ G, č; 25 pořád] pořád č; 37 odplata] oplata č; 44, 5 *nemají jich více mít!*] nemají jich více mít! č; 21 podotknutého „mesiášství“] podotknutého dříve „mesiášství“ č; 21 „mesiášství“, kdy] „mesiášství“; kdy G; 23 Nepotřebuji ještě jednou opakovat] Nepotřebuji po včerejším článku opakovat č; 25 žurnalistickou neb jinou] žurnalistickou či jinou č; 29 pouze v obrysech] jen v obrysech č; 32 *v č není odstavec, kursivou jen slova českou a cizí*; 45, 2 nedostavil

se a nezačal zas právě] nedostavil se právě č; 4 malých] *malých* č; 12 beztoho ani] beztoho skoro ani č; 19 neštěstí neb lehkomyšlnost] neštěstí či lehkomyšlnost č; 21 pomáhá] pomáhá č; 23 pomáhá] pomáhá č; 30 sedláku neb chalupníku] sedláku či chalupníku č; 33 *že nemožno právě platit*] že nemožno právě platit č; 34 připůjčuje v penězích] připůjčuje, v penězích č; 36 škrábe se] škrabe se č; 37 odhadnouti] odhadnout č; 46, 6 „společujme se!“] „spolčujme se!“ č; 14 proti] *proti* G; 26 pamatujme č] pamatujeme I, G.

Str. 47 *Z kněhkupeckého života.* — NL 1874: I. 28/2 — II. 1/3 — III. 6/3 — IV. 11/3.

47, 6 Několik tu set kněh] Několik set tu kněh č; 28 říci] říct č; 48, 25 tento.] tento! č; 49, 19 hlinkou] hlínkou č; 50, 2 kratochvilna] kratochvílna č; 52, 3 vychází] odchází č; 4 zároveň] zároveň č; 53, 18 se ještě] ještě se č; 54, 33 kněhkupec, vida, také na něho si vzpomněl!] „kněhkupec, vida, také na něho si vzpomněl!“ č; 35 zaslal jistému] zaslal na př. jistému č; 36 na ukázkou] „na ukázkou“ č; 56, 13 pleť. „Prosím] pleť. — „Prosím č; 20 A tvář] Ale tvář č; 33 Cantate jsou] Cantate, jsou č; 57, 7 událostech] udalostech č; 26 titulem i cifrou] titulem a cifrou č; 29 k dotyčnému] k dotýčnému č; 58, 8 obchody české.] obchody české! č; 30 knihy české] knihy české č; 35 větší] větší č; 59, 17 obraz sv. Antonína Paduánského!“] obraz sv. Antonína!“ č.

Str. 60 „Či“. — NL 1874 14/3.

60, 17 chvílku] chvílku č; 61, 21 deštníky] deštníky č; 32 odnesli z ní] odnesli si z ní č; 37 křížáckými] křížáckými č; 62, 10 ethiopických] ethiopských č; 23 zevrubna a poučna] zevrubna a velmi poučna č.

Str. 63 *Neděle.* — NL 1874: I. 3/10 — II. 6/10.

65, 8 slunce“, do kterého] slunce“, slavnosti na jaře, do kterého č; 66, 28 ještě na dobu nedávnou] na dobu ještě nedávnou č; 67, 36 vydatné] vydatné č; 68, 2 Ne pouhé odpočívání svalů a ne pouhé zadumání] Na pouhé odpočívání svalů a na pouhé zadumání č; 10 *ke slovu koupelí v č poznámka pod čarou*: O potřebě veřejných *laciných* koupelí v Praze, *letních i zimních*, promluvilo se již důrazně na tomto místě. 16 z jednostranného myšlenkového směru] z jednostranného svého myšlenkového směru č.

Str. 69 *O vychování děvčat.* — NL 1868 29/1.

69, 1 Nemasopostní] Nemasopustní č; 1 masopostní] masopustní č; 6 upřímnost že není] upřímnost není č; 8 masopostní] masopustní č; 9 právě] právě č; 16 právě] právě č; 22 aspoň] alespoň č; 23 objektivní] objektivním č; 70, 2 jak (a jak vysoko vůbec) může] jak a jak vysoko vůbec může č; 12 nezapomenou se až „se svěřil“ v č *chybí*; 19 začíná]

začíná č; 26 stromek] strůmek č; 71, 1 oběti:] oběti; č; 6 vídeňský] vídeňský č; 19 vystříhaný] vystřihaný č; 26 dráhou] drahou č; 34 rozvoje] rozvinu č; 37 v masopostě] v masopustě č; 72, 21 Ano když] Ano, když č; 27 masopostní] masopustní č.

Str. 73 *Mužatky.* — NL 1874 14/5.

73, 3 ze všech stran.] ze všech stran. Také v našem časopise zdá se že je ve feuilletonu týden zas věnován ženám, nechci proud ten přerušit. č; 11 které tím, že ženu] které, tím že ženu č; 75, 35 Šebastián] Sebastián č.

Str. 77 *Myšlenky tak o ledačem.*

I. *Nevynalezený vynález.* — NL 1869 12/5.

77, 2 dovedem] dovedou č; 2 zeměkouli] zeměkoulí č; 26 vynalezcem] vynálezcem č; 79, 5 musit] muset č; 8 říci] říct č; 21 z „luftu“] „z luftu“ č; 22 na šňůře] na šňůře č.

II. *Pokrok.* — NL 1869 14/5.

80, 10 vylíhnuté] vylíhnuté č; 81, 6 říci] říct č; 82, 11 v č zakončen feuilleton větou-odstavcem: „Myslím, že přec ještě co ministr neumru,“ pravil jeden z nynějších pánů ministrů, když se stal ministrem už po třetí.

Str. 83 *Věčný žid.* — NL 1874 11/4.

83, 10 Jeruzaléma;] Jeruzaléma: č; 11 Věčného města] „Věčného“ města č; 12 širého] širého č; 84, 18 jeruzalémský] jeruzalemský č; 32 *pochybnost*] *pochybnost* č; 85, 28 zamítl] zamítnul č; 30 brzy k němu se přidruží] brzy se k němu přidruží č; 86, 14 v Jeruzalémě č] v Jeruzalémě 1.

Str. 87 *Naivnosti.* — NL 1869: I. 21/10 — II. 23/10 — III. 4/11.

87, 21 a basta, jak zcela] a basta! jak zcela č; 24 říci] říct č; 25 se jmenuje Skřivan] se jmenuje pan Skřivan č; 88, 23 vystoupila] vystoupila č; 23 líp] líp č; 24 neumíme posud!] posud neumíme! č; 25 v č není odstavec; 89, 8 nejlascivnější] nejlascivnější č; 90, 32 Zvláště až žeň není v č; 91, 28 kněžským] kněžským č; 34 kůře] kuře č; 92, 1 kněžstvu] kněžstvu č; 2 kněžstvu] kněžstvu č; 5 „papež bláznů“.] „papež bláznů“, a ještě pustější „slavnosti oslí“, k nimž u přítomnosti osla byla v chrámě docela čtena *mše*, při jejímž každém kuse „věřící“ zavřeštěli hlasem oslím, ano ku konci po „Ite, missa est“ i kněz třikrát zahýkal (*ter hinnavit*) a lid též odpovídal: Deo gratias, hinham, hinham, hinham! č; 23 cizá] ciza č; 93, 15 kolem sebe.] kolem sebe! č; 17 pilnost.] pilnost! č; 94, 25 hubičkuje.] hubičkuje! č; 37 boty.] boty! č.

Str. 95 *Pláč a smích.* — NL 1869 8/10.

95, 3 smějí] smějou č; 7 musí] musí č; 7 smát a — pak] smát a pak č;

96, 3 mně] mne č; 13 Eh, vždyť] Eh vždyť č; 24 utéci] utéct č; 27 kvůli němu] kvůli němu utéct č; 29 muž věčně zamračený] mužem věčně zamračeným č; 37 vysloužili] zasloužili č.

Str. 98 *Růžě*. — I. NL 1874 28/6 bez názvu. — II. NL 1875 7/7 s názvem *Za posledních růží*.

98, 12 v témže slunci jako] v témže slunci, jako č; 99, 18 je] jest č; 100, 18 Tisíce, ne, řekněm č] Tisíce, ne řekněm 1; 33 červený, a rostly] červený a rostly č;

Str. 106 *Dvě posvícenská slova o huse*. — I. NL 1874 23/9 s názvem *Slovo o huse — v posvícenský čas*. — II. NL 1875 12/9 s názvem *Posvícenská*.

107, 15 chudinka není] chudinka, není č; 108, 9 Ano pro krásu] Ano, pro krásu č; 9 jak chcete.] jak chcete! č; 109, 23 Nu, husa] Nu husa č; 110, 5 pro krásu jejich.] pro krásu jejich, jíst se je neodvažovali. č; 5 Rovněž staří Hellenové.] Rovněž staří Hellenové, jenže tito byli už kurážnější. č; 111, 22 neboť u starých] neboť již u starých č.

Str. 112 *Na vánočním bukále*. — NL 1869: I. 23/12 — II. 24/12.

112, 3 nerád] nerad č; 4 nýbrž po celý rok] nýbrž i po celý rok č; 9 pikantnosti, a fadesa] pikantnosti a fadesa č; 23 až] as č; 113, 26 „vandrovníkům krade pěšinku zrovna před nohama“] vandrovníkům krade pěšinku zrovna před nohama č; 33 masopostě] masopustě č; 33 v zimě.] v zimě! č; 37 říci] říct č; 114, 7 říci] říct č; 115, 11 kapitolu.] kapitolu. Napíšu ji zejtra. č; 24 již o vánocích] už o vánocích č; 24 již vánoce] už vánoce č; 30 „mistletoes“, a o posvícení] „mistletoes“ a o posvícení č; 30 jíme rovněž] jíme také zas č; 116, 16 již] už č; 20 z mých] z našich č; 21 má] naše č; 117, 15 koledníčkových] koledníčkovských č; 22 jsou dnes tytéž] jsou tytéž dnes č; 29 vybrouzdané: počkat] vybrouzdané, počkat č; 30 večera, zní] večera: zní č; 36 Míni se až daň není v č.

Str. 119 *O Silvestra*. — NL 1874 31/12. — V knižním vydání datováno 1875.

119, 24 za diakona] na diakona č; 121, 13 zápletkami] zápletky č; 14 zápletek] zápletek č.

Str. 123 *Hodiny a hodinářství*. — NL 1874 11/2.

123, 8 tlouci] tlouct č; 10 a dvě] a dvě č; 23 metrů] „metrů“ č; 124, 1 netlukou] netlučou č; 8 širé] širé č; 125, 11 křídélky] křídélky č; 27 kvete] květe č; 29 v Švýcarsku] ve Švýcarsku č; 33 Minulého věku... v č nový odstavec; 126, 9 jsou známy jmenem „Roßkopf“, dle zhotovitele.] jsou známy jmenem „hodinek s koňskou hlavou“ (co okrasou). č; 21 v teple — běda] v teple, běda č.

Str. 128 *Soudy lásky.* — NL 1875: I. 29/1 — II. 30/1 — III. 31/1.
129, 32 galská;] galská, č; 131, 27 svědčí také ‚Thèses] svědčí ‚Thèses č; 32 ubránění] uchránění č; 132, 2 úplných] uplných č; 33 začala č] začaly 1; 133, 4 správních] správných č; 15 vše!“ — mladý] vše!“ mladý č; 16 dobře:] dobře — č; 27 dámském] damském č; 28 Praví se... v 1 nový odstavec; 135, 2 nemají se klást a rozhodovat] nemají se klást a nemají se rozhodovat č; 136, 2 Však] Avšak č; 14 miluje ji jako dříve] miluje ji nyní jako dříve č; 25 po třikrát] po třikráte č; 137, 30 pášem my] pášem my č.

Str. 138 *Káva a čaj.* — NL 1874: I. 4/4 s názvem *Káva.* — II. 8/4 s názvem *Čaj.*

138, 11 v noci, ráno] v noci, na zemi i na moři, ráno č; 139, 1 nepovšimnut, a Mekkané] nepovšimnut a kde Mekkané č; 7 cechovními patrony] „cechovními patrony“ č; 140, 1 zbožňovatelkami] zbožňovatelkyněmi č; 141, 2 vůbec ve které č] vůbec, ve které 1; 7 Rottenhöfera je pití] Rottenhöfera, citovaného již na tomto místě, je pití č; 29 nejpříjemněji.] nejpříjemněji! č; 33 svařeninu z „čaje“] svařeninu zas z „čaje“ č; 34 náleží] naleží č; 142, 3 Tibet] Týbet č; 27 čínští] činští č; 143, 12 druhé oddělení konversace] „druhé oddělení konversace“ č.

Str. 144 *Labužnické listy.* Titul oddílu není v NL.

I. *Ve výstavě kuchyňské.* — NL 1873 9/2 bez názvu.

145, 1 jmeno] jméno č; 26 sami] samy č; 30 ti bohorovní č] ty bohorovní 1.

II. *Řeč k českému jinochu.* — NL 1873 23/2 bez názvu.

148, 11 polévku] polívku č; 149, 22 stroji, a tak se vyvinuje] stroji a vyvinuje se č.

III. *Vidlička a civilisace.* — NL 1874 19/4 bez názvu.

150, 12 o jídle.] o jídle. Což by to nebylo nedělní? č; 151, 12 dopíkající] dopíkající č; 152, 19 klobásků, a] klobásků a č;

IV. *O českém slohu.* — NL 1874 22/4 bez názvu.

153, 1 onehdejšího] nedělního č; 154, 28 na návštěvu; ani] na návštěvu, ani č; 155, 29 vyhlídkou] výhlídkou č; 156, 4 polovysedělých] polo vysedělých č.

V. *O politickém banquetu.* — NL 1874 29/5 bez názvu.

156, 17 jídelního] jídelného č; 157, 7 v č není odstavec; 15 slýchán] slyšán č; 159, 8 „družičkami“, bez ohledu] „družičkami“ bez ohledu č.

VI. *Stran jídla na jevišti.* — NL 1875 12/12 bez názvu.

160, 16 Ono se, jak jsem již jednou pravil, jí] Ono se jí č; 161, 9 uměleckou] umělcovu č; 10 vůbec. Kdo] vůbec. Vždyť samo slovo estetika pochází od slova *αἴσθησις*, což znamená „ochutnávám“! Kdo č; 162, 25 pohostinské a svět] pohostinské, a svět č.

Str. 163 STUDIE VÝSTAVNÍ

Titul oddílu není v NL.

Str. 165 *Slovo všeobecné.* — NL 1873 28/5 s názvem *Všeobecné slovo o vídeňské výstavě Světové.*

165, 6 přistoupíme k němu] přistoupíme až k němu č; 166, 17 dozvěděla se] dověděla se č; 19 myšlenka] myšlenka č; 167, 17 naděje] naděje č; 20 nařízl] rozřízl č; 23 Jak známo, má] Jak známo má č.

Str. 169 *Z Japynu.* — NL 1873: I. 20/6 — II. 22/6 — III. 25/6 — IV. 27/6 a 28/6 — V. 3/7 — VI. 5/7.

169, 26 zvěst dostane se tam až] zvěst ta dostane se až č; 27 posud úplně divokým (otcům vzdělaných již Japanců)] posud to úplně divokým otcům vzdělaných již Japanců č; 172, 7 vyndává] vyndává č; 14 V Japynu se učí „pravidlům slušnosti“ ve školách] V Japynu se učí „pravidlům slušnosti“ č; 173, 33 nechtějí zahanbit] nechtějí ani zahanbit č; 176, 13 velkou svatou bytostí] velkou, svatou bytostí č; 180, 8 roubí se] vroubí se č; 9 sloupci č] sloupců r; 22 velká] veliká č; 29 zapuštěny] zapustěny č; 37 odevřel] otevřel č; 181, 9 dopředu a s dvou stran] dopředu s dvou stran č; 184, 30 *statku* č] *statku* r; 186, 27 císařském; dal] císařském: dal č; 31 cenyplného! č] cenyplného. r; 187, 10 nahoře, jako hnízdo] nahoře jako hnízdo č; 12 příhrádka] přihrádka č; 37 dřevní, a nevěříš] dřevní a nevěříš č; 188, 10 tak zvaný] tak zvané č; 189, 20 potřeby ani ještě] potřeby skoro ani ještě č.

Str. 195 *Persie.* — NL 1873: I. 9/8 a 10/8 — II. 13/8 — III. 20/8 — IV. 23/8.

195, 16 (I vyšel ven a pozval si poblíž stojícího cizího muže.)] I vyšel ven a pozval si poblíž stojícího cizího muže. č; 196, 11 se rodí žlutý škorpion] se rodí zlý žlutý škorpion č; 197, 1 rozepřede se] rozpřede se č; 13 Já děl až nečetl v č nevyznačeno jako verše. V pokračování I. feuilletonu 10. 8. poznámka pod čarou: Ve včerejším feuilletonu měly odstavečky „Já děl — On děl“ (sloupec 4.) vyznačeny být co dva verše. Jsou citátem z Ansariho, „krále pěvců“, a sice z jeho kasidy „Na počest emira Nassr Ben Seboktegina“; 17 mohla-li] mohlo-li č; 27 zatlouci] zatlouct č; 198, 18 putovat — jiní k Tobě] putovat jiní k Tobě č; 199, 10 oblaky! Buď] oblaky; buď č; 14 o to ani co stát] o to co stát č; 24 nebyl zplozen č] byl zplozen r; 200, 6 chvalitebná čísla] chvalitebné věci č; 7 že pro nějakou dobu zprostil se] že se pro nějakou dobu zprostil č; 10 hned] ihned č; 202, 19 napravit] sříditi č; 204, 26 v rodině své;] v rodině své, č; 205, 6 Takto je až jeskyni není v č; 13 volně se teď rozpadávají] se teď volně rozpadávají č; 207, 11 forem; č] forem, r; 20 z ocele nebo z bronzu] z ocele nebo bronzu č.

Str. 210 *Kuriosity*. — NL 1873: I., II. 15/6.

212, 23 velikosti] velikosti č; 213, 26 Jak chtěl] *Jak* chtěl č; 214, 34 jezovitou a tímto] jezovitou a tento č.

Str. 216 *Hugh!* — NL 1873 1/6.

216, 13 už] již č; 15 zapletená] zapletené č; 217, 7 vesele] veselo č; 218, 15 kolem, a živá č] kolem a živá 1; 33 také] taky č.

Str. 220 *Dítě*. — NL 1873: I. 28/8 — II. 31/8. Oba feuilletony s názvem *Dítě na Světové výstavě*.

220, 9 světových výstav odborných] světové výstavy odborné č; 10 zvláštním a bohužel č] zvláštním, a bohužel 1; 26 zde zas dítě do prokmitu] zde zas dítě č; 222, 3 říci] říct č; 12 říci] říct č; 22 tonsurami a jak č] tonsurami, a jak 1; 24 že i v Portugalu] že v Portugalu č; 33 o hrách, i o hračkách] o hrách i o hračkách č; 223, 7 ano i vědou] někdy i vědou č; 11 důstojné] důstojno č; 14 je ovšem také] je pak ovšem také č; 25 švitořivého starého pána] švitořivého, starého pána č; 224, 14 cvičí Dellhez také smysly] cvičí Dellhez smysly č; 225, 25 rozličných] rozličných č.

Str. 226 *Žena*. — NL 1873: I. 6/9 — II. 7/9. Oba feuilletony s názvem *Žena na výstavě*.

226, 3 sem, nu —] sem — nu, č; 4 nebo] neboť č; 28 tlustá] tlusta č; 228, 17 pomoci] pomoct č; 230, 33 krásny, skupení] krásny, tuze krásny, skupení č; 231, 2 ano jak] ano i jak č.

Str. 232 *Perly, dýmanty, zlato atd.* — NL 1873: I. 25/9 — II. 4/10 a po konfiskaci tohoto čísla znovu 6/10.

232, 5 pýta sa ho č] pýta se ho 1; 234, 24 vyrve, a již] vyrve a již č; 236, 23 liry] líry č.

Str. 239 *Italské sochy*. — NL 1873 3/9.

240, 1 sochař] malíř č; 11 sochař] malíř č; 35 pravím — dětská č] pravím dětská 1; 242, 1 vzpírajícího hochu] vzpírajícího a vřeštícího hochu č; 5 děvče plete] děvče — plete č.

Str. 243 *Bible*. — NL 1873 9/10 s názvem *Bible na výstavě*.

244, 24 věrou] s vírou č; 31 rozšiřující] rozšiřující č; 32 Znamenitá] Znamenita č; 245, 8 miliony] milionů č; 9 vysvítá] vysvitá č; 26 než opět v německém] než v německém č; 33 dle nákresů] dle nákresu č; 37 teď jí vděčně] teď jí to vděčně č.

Str. 246 *Pluh*. — NL 1873 30/10.

249, 3 pluhu; snad] pluhu, snad č.

Str. 251 *Na nobu a na hlavu.* — NL 1873: I. 18/10 — II. 25/10.
251, 8 knihu] kníhu č; 28 je víc punčochou] je vlastně víc punčochou č; 29 holinka] holínka č; 252, 4 holinkou] holínkou č; 5 do holinky] do holínky č; 17 na holince] na holínce č; 35 formu bot] formou bot č; 253, 17 výdatné] vydatné č; 254, 3 ideách č] ideálech r; 6 výhlídky] vyhlídky č; 30 přec, jenže pánbůh ví kde.] přec, pánbůh ví kde nahoře na vlasech č.

Str. 257 *Pro dopravu.* — NL 1873 ve dvou částech 17/9 a 19/9.
258, 11 pohodlí tenkrát panské] pohodlí panské č; 259, 34 zato ale] ale zato č; 260, 18 ekypáž dnešního] ekypáž, dnešního č; 20 býti] být č; 21 myšlenkami] myšlénkami č.

Str. 263 *Není libo si zahrát?* — NL 1873 21/9.
264, 22 skalou] skálou č; 265, 16 odvracují] odvracejí č.

Str. 266 *Hudební dozvuky.* — NL 1873: I. 8/11 — II. 12/11 — III. 13/11. Všechny tři feuilletony s názvem *Hudební dozvuky k Světové výstavě.*

266, 7 že mu uši utrhne] že mu to uši utrhne č; 12 jako skořápka] jak skořápka č; 267, 14 rychle zavrtí] náhle zavrtí č; 269, 14 které je přec zrovna] které ale přec zrovna č; 25 na japanských těchto nástrojích č] na japanských nástrojích r; 270, 3 v skříni] v skříních č; 33 v č není odstavec ; 271, 20 ruském!] ruském. č; 272, 6 nevděční] nevděčni č; 15 Odbude si... v č nový odstavec ; 273, 3 v strunách její] v strunách jejích č; 17 brával David] hrával David č; 23 zlato s diadémem] zlato a s diadémem č; 24 princezna!] princezna! Harfa nevymizí snad nikdy zcela, ale vzdálila se od nás již daleko! č; 274, 13 omrzelých, vyprahlých barev] omrzelých vyprahlých barev č; 275, 13 kterýže bůh] který bůh č; 14 brumajzl?] brumajzl! č.

Str. 276 *Výstavní paběrky.* Titul oddílu není v NL.

I. *Pro tvrdé i pro měkké srdce.* — NL 1873: I. 22/11 — 2. 26/11. Oba feuilletony s podtitulem *Výstavní paběrka.*

276, 20 duší č] duši r; 277, 21 cit lidstva se ještě zjemní] cit lidstva ještě se zjemní č; 278, 33 výdatnější] vydatnější č; 279, 22 pomoc soukromá, dobře] pomoc soukromá dobře č; 280, 31 u nás!] u nás! č.

II. *Vesnické domy.* — NL 1873: I. 6/12 — 2. 12/12. Oba feuilletony s podtitulem *Paběrka výstavní.* Druhý feuilleton s poznámkou pod čarou: *Článek 1. byl v sobotním, konfiskovaném čísle NL vytištěn.*

284, 22 okrášlena] okrášleny č; 285, 3 pět let vzdor své] pět let, vzdor své č.

Str. 288 *O dvě leta později.* — NL 1875 10/10 s názvem *U zbytků Světové výstavy.*

288, 22 rozechvěného] rozechvělého ě; 289, 8 bezměrnost, a ze změny] bezměrnost, náhle rozumíme času, a ze změny ě; 290, 37 Kdo to ví!] Kdož to ví! ě.

Str. 293 DODATKY

Str. 295 *Z kněhkupeckého světa.* — NL 1867 6/12.

Str. 298 *Kláštery.* — NL 1869: I. 31/7 — II. 1/8 — III. 3/8 — IV. 11/8 — V. 13/8 — VI. 14/8. Bez šifry.

V Topičově vydání Sebraných spisů Jana Nerudy (usp. K. Rožek, 1912, sv. 27) otištěno pod názvem *Šílení v klášteřích*. Toto znění převzato z 19. čísla Grégrových Epištol svobody (1879), kde vyšlo rovněž anonymně. K původnímu textu *Klásterů* z Národních listů je však v Epištolách svobody připojen úvod a závěr, které zde v plném znění otiskujeme:

Úvod: Historie klášterův jest dosti bohata na škandály rozličného druhu, z nichž nejznámějším a nejčastěji se opakujícím bylo zavírání řeholních „bratrů“ a „sester“ co šilenců. Za doby josefínské, kdy zrušeno bylo mnoho klášterů, nalezeno bylo v klášteřích těch mnoho mnichův zavřených v rozličných podzemních děrách. O jednom z těchto mnichů tvrdilo se, že byl zavřen asi třicet roků, o jiném, že seděl ve vězení asi čtyřicet roků a opět o jiném, že zavřen byl v hnusném sklepení přes padesát let, tedy půl století. Jak dlouho tito ubožáci ve vězení trpěli, nemohl tenkrát ovšem nikdo s jistotou dokázat, poněvadž v samých klášteřích nikoho nebylo, kdo by byl se pamatoval, kdy byli ubožáci do smrdutých děr uzavřeni, a nešťastníci dlouhým trápením již nadobro byli se smysly pomínuli.

Podobné škandály klášterské dnešního dne se popírají, poněvadž to, co se bylo dříve událo, zaznamenáno bylo pouze v tajných listinách, ku kterýmž nyní jen málokdo má přístup, anebo se kolportovalo ústním podáním. Mnozí zprávám o podobných hanebnostech nechtěli ani uvěřiti, považujíce je jednak za pouhé bájky, jednak za výmysly klášterům nepřátelských lidí. Avšak děsná událost zběhnuvší se před desíti lety v Krakově, která se nedá více nikým popříti a ospravedlniti, podala nejjasnější důkaz, že zavírání mnichův a jeptišek v klášteřích co šilenců ani v osvíceném století devatenáctém nepominulo.

Dne 21. července roku 1869 obdržel totiž krakovský trestní soud nepodepsaný list, v němž se mu podává zpráva, že v klášteře bosých karmelitek na Wesolé, v jednom z nejkrásnějších předměstí krakovských nablízku botanické zahrady a observatoria, nalezá se už *více nežli dvacet roků uzavřená jeptiška v temné celi, nevytápěné, úplně nahá*. Místopředseda soudu odevzdal list mladému vyšetřovacímu soudci, kterýž bez odkladu odebral se se soudní komisí k biskupovi krakovskému

žádat za dovolení, aby směli klášter úřadně prohlídnouti. Biskup svolil a poslal s nimi preláta Spitala.

Když přišla komise před klášter a zaklepala, nechaly ji jeptišky přes čtvrt hodiny čekat, nežli otevřely. Jakmile ale byli vpuštěni, vzal vyšetřovací soudce klíče klášterní a otázal se jeptišky, která jim byla otevřela: „Nalezá se zde v klášteře panna Barbora Ubryková?“

Oslovená jeptiška zaražena zavravorala. Vyslovené jméno ji tak pomátlo, že teprv za dlouhou chvíli, na celém těle se třesouc, vykoktala ze sebe slova: „To není možná.“ A vyslovivši to, chtěla se dáti s třemi přítomnými jeptiškami na útěk, byla však zadržána. Byvši znovu tázána, zdali je Ubrykova v klášteře, odpověděla teprv po dlouhém zdráhání se třesoucím hlasem. Pravila, že jest; když ale soudce žádal, aby komisi k Ubrykové dovedla, zdráhala se jeptiška tak učiniti. Posléze ale, když viděla, že nelze více vyváznouti, podrobila se a vedla komisi do druhého patra, do rohu pravého koridoru, kde ukázala na dvojité, závorou zastrčené dveře dřevěné.

Komise otevřevši dveře spatřila hrůzyplný výjev. V komůrce úplně tmavé a tak úzké, že se tam člověk sotva obrátiti mohl, spatřila při kmitavém světle svíčky na shnilé zapáchající slámě schouleného tvora v podobě lidské. Byla to ženština úplně nahá, zdivočilá a pokrytá kalem smrdutým. Vlasy její byly rozcuchané a oči plály divokým ohněm zdivočilosti — byla šílenou.

Zápach, jenž z výklenku při otevření dveří vyrazil, byl tak nesnesitelný, že komise teprv za dlouhou chvíli mohla smrdutou díru prohlídnouti. Vězení ubohého tvora bylo úplně prázdné; nebylo v něm ni lože, ni kamen, ni stolu neb jakéhokoli jiného nábytku; jen zplesnivělá sláma a hromady špíny a kalu a několik mís shnilých bramborů byly důkazem, jak s přenešťastnou touto ženštinou „sestry“ a „Kristu zaslíbené nevěsty“ byly po *jedenadvacet* roků nakládaly.

Všichni, kdož byli děsnému tomuto výjevu přítomni, ztrnuli hrůzou a nikdo neodvážil se ani promluvit. Nahá ženština spatřivši lidi jala se srdceryvně volati: „Mám hlad, dejte mi jíst, jíst, jíst.“ Hlas její chvějící se pronikal srdce přítomných jako dvojostrá dýka; tak hrůzyplného obrazu z nich ještě nikdo nikdy neviděl.

Když byl nato zavolán biskup krakovský, velice prý se rozhněval a na jeptišky se obořil: „Jest to vaše láska k bližnímu, bezbožnice? Takovým způsobem chcete přijíti do království nebeského? Vy furie — kletba na vás!“

Vtom dostavil se k výjevu i zpovědník kláštera, a když mu biskup činil výčitky, jal se vymlouvati, že ženština v komůrce zavřená jest šílená a že nebylo radno dáti jí šatů, poněvadž je v šílenosti své se sebe trhala. A „zbožný“ tento muž, jenž stále oči své zvedal k nebesům a bez přestání ruce své skládal křížem na prsou, divil se velice, jakým způsobem mohl se soud o nešťastné dověděti.

Bestiálnost jeptišek ani nyní ještě neměla konce, neboť když soudce

převorce rozkázal, aby dala ubohou obláci, zdráhala se „čistá tato panna“ tak učiniti. Vidouc ale, že nemožno se déle vzpírati, uposlechla.

Ubohá oběť jeptišské brutálnosti byla oblečena, a když ji odváděli z hnusného vězení, tázala se s úzkostí, zdali ji zase nepřivedou zpět do jejího hrobu. Zhlednuvši pak zpovědníka, jala se ho proklínati, nazývají ho bestií.

Za dva dni odebrala se komise opět do kláštera se státním zástupcem a lékaři. Barbora Ubrykova seděla na posteli s nohama podloženýma, jak si byla ve vězení, kde neměla nábytku, uvykla. Na otázky lékařův odpovídala nesouvisle sice, avšak mírně a klidně, a jenom když se k ní přiblížil nějaký kněz, počala mu klnouti, a kdyby se nebyl odstranil, byla by se naň zajisté vrhla, aby ho rozsápala.

Když pak lékaři chtěli ohledati vězení ubohé oběti mnišského fanatismu, shledali, že se jeptišky postaraly o úplné vyčištění cely, že daly proraziti již i okno a zamknouti otvor vedoucí do kloaky. Nicméně úsudek lékařů o tomto vězení zněl v ten smysl, že i nejzdravější člověk, zbavený světla, tepla a čistoty, musil by se za půl roku v takové díře smysly minouti.

Když pak soudce Ubrykové oznámil, že bude odvežena z kláštera na výhodnější místo, měla z toho tato takovou radost, že když ji ze síně odváděli, vesele poskakovala. Jeptišky doprovodily ji až k fortně a toliko jedna z nich zdála se míti srdce v těle, neboť ji pocelovala, načež Ubrykova, poznavši druhdy milenou svou družku, s radostí k ní pravila, aby ji neopouštěla.

Ubohous Ubrykovou vezli nato do blázince. Ve voze chovala se tato velmi tiše, avšak na polovici cestě počala následkem čerstvého vzduchu omdlévati, takže ji musili držeti na sedadle. Také z vozu musili jí pomáhati. Jeden muž vzav ji na ruce nesl ji do domu a pravil, že zdála se mu býti tak lehká, jako by nevážila více než dvanáct liber. Barbora přenešena do síně žádala, aby ji posadili na lůžko, poněvadž nemůže se udržeti na nohou a neví, co se s ní děje. Brzy nato ale úplně se vzpamatovala a počala i žertovati a kolem lůžka nalezajících se osob ledacos se ptáti.

Soudní lékaři, kteří ji pak pilně pozorovali, shledali, že nemožno s určitostí říci, zdali je šílená čili nic; neboť ubohá mluvila jen časem zmateně a někdy zas tak rozumně, jako by jí pranic nescházelo.

Vyšetření objevilo, že ubohá Ubryková držána byla v děsném sklípku proto, poněvadž zrušila slib panenské čistoty, neboli jinými slovy, poněvadž nedovedla zapříti lidskou přirozenost. Trestati takový poklesek takovýmto způsobem jest více než hanebné: toť dábelské. A jak možno jej nazvati, když spáchají jej zbožné „sestry“ klášterní? Ni krádež, ni podvod, ano ani nejhnusnější zločin loupeže a sprosté vraždy takto se netrestá, jako trestaly jeptišky ubohous Ubrykovou proto, že dopustila se něčeho, čeho se tisícové jiných ženštin zcela bez trestu dopouštějí, ano co u každého rozumného člověka spíše jest zásluhou než poklesem.

Děsný případ tento není jediným v historii klášterův. Šílenost taková opakovala se již tisíckrát a bude se stále opakovati, dokud bude stávati klášterů. Zvířecká tato bezcitnost šílených klášterních furií, jež s bezpříkladnou vynalezavostí mučí pološílenou svou družku, jest nejvýmluvnějším důkazem, jak nutná jest už potřeba zrušiti ústavy tak děsné a hrůzné pověsti, ústavy, v nichž mučení a trápení jest počátkem a šílenost všech koncem.

Sotvaže se dostaly zprávy o nešťastné jeptišce krakovské a bestiální ukrutnosti klášterních furií do veřejnosti, již také z jiných míst docházely rozličné zprávy o necitelnosti a zuřivosti klášterních „bratrů“ a „sester“.

Z Haliče došla zpráva, že před desíti lety v jednom klášteře v západní Haliči zazděn byl jakýsi mnich do jakési díry, do níž vedl jen otvor ze stoky a malým otvorem podávána mu tam potrava. Příčiněním tehdejšího komisaře krajského v Rzeszově byl ubohý mnich vysvobozen; avšak odevzdán opět kněžské jurisdikci. Následek toho byl, že osvobozený mnich za tři měsíce opět zmizel a že o něm až po dnešní den nikdo se nedozvěděl. Buď zahynul nebo úpí snad dosud v tmavém vězení.

Jiná zpráva o šílené jeptišce týká se pražského kláštera voršilek. Služebnictvo kláštera toho vyprávělo si s ustrnutím, že v roce 1869 jedna sestra trápena byla po osm dní ve sklípku klášterní zahrady. Za důvod k tomu se udávalo, že prý se zbláznila, chtějíc velebnou matku sekerou ubíti.

Podobných pak zpráv o šílených a uvězněných v klášteřích kolovalo časopisy velké množství, a uvádíme z nich ještě tyto. Roku 1848 roznesla se v prvních dnech po prohlášení ústavy v Štýrském Hradci pověst, že v klášteře karmelitánském chovají bratra v nelidské vazbě. Ihned bylo tam vypraveno oddělení národní obrany, kteráž přes všecken odpor klášter útokem dobyla a nešťastného vysvobodila. Byl to rodák náš ze Strunkovic jménem Karel Krbeček, jenž narodiv se roku 1810 byl roku 1836 v Budějovicích na kněze vysvěcen. Jak se dostal do kláštera a proč ho tam tak nelidsky uvěznili a jaký byl později osud jeho, nikdo neví.

Závěr: O klášteřích panuje mezi vzdělanci jeden úsudek. Kláštery už dávno se přežily, poněvadž zdržují vývin lidské společnosti jen za tou příčinou, aby vyhověno bylo starým tradicím církve katolické.

Mnišství pěstuje pověrčivost a nenávidí osvětu, ono bylo a doposud jest bičem Evropy. Kláštery jsou doupaty, z nichž rodí se nesčíslné množství neplech a neřestí. Mnišství rozežírá národy, v jichž středu se bylo zahnízdilo, strašným způsobem. Dokud bude stávati klášterův, dotud budeme na dráze pokroku zdržováni, a proto

Buďtež kláštery zrušeny.

Text převzatý do Epištol svobody z Národních listů se pak od původního znění liší zhruba na 130 místech. Charakter těchto odchylek

svědčí spíše o úpravách redakčních než o korekturách Nerudových (na př. úprava kvantity proti Nerudovu usu). Proti Nerudově účasti na vzniku textu *Šílení v klášteřích* z Epištol svobody 1879 svědčí skutečnost, že citovaný úvod a závěr byly do Epištol svobody téměř doslovně převzaty z článku *Šílení v klášteřích*, otištěného anonymně v Barákově časopise Svoboda (10. 8. 1869, č. 15, str. 451—459). Text Epištol svobody je tedy volnou kompilací článků z Národních listů a ze Svobody z července a srpna 1869. Naše vydání proto otiskuje časopisecké znění — *Kláštery* —, o němž lze s největší pravděpodobností předpokládat, že je původním textem Nerudovým. O Nerudově autorství svědčí tyto okolnosti:

1. V *Klásterech* (str. 312) se mluví o náboženských bratrstvech v Itálii: „Posud se po Itálii udržely zbytky, zvláště bratří ‚bílých‘, ‚černých‘ a ‚modrých‘. Nejrozšířenější jsou posud ‚bílí‘ (gli Biancchi) a pisatel těchto obrázků sám je viděl v italských procesích, při pohřbech atd.“ Tato pasáž se thematicky shoduje s pasáží v *Benátských zrcadlech* zařazených do *Obrazů z ciziny* (Národní noviny 8. 8. 1868, feuilleton *Kostelní a náboženské*): „Mezitím jdou bratrstva v kuklích a s bílými škraboškami před obličejem, bíle a modře oblečení unavení sirotkové...“

2. Bačkovského přetisk Nerudova *Kalendáříku lidstva* uvádí na obálce v seznamu dosud vyšlých svazků Epištol svobody jako 19. číslo *Šílení v klášteřích* s šifrou J. N., při čemž mezi 40 svazky se jiný autor, jemuž by kromě Nerudy bylo možno uvedenou šifru připsat, nevykytuje.

3. Národní listy ze 17. 5. 1879 ohlašují vydání 19. čísla Epištol svobody (*Šílení v klášteřích*) „z pera výtečného českého spisovatele“.

4. Vedle toho, že thema odpovídá Nerudovu protiklerikálnímu stanovisku, lze považovat za oporu jeho autorství i samozřejmost, s jakou pořadatelé Nerudova díla zařadili tuto práci do Sebraných spisů, byť ve znění, které, jak jsme ukázali, nelze v úplnosti považovat za Nerudovo.

Ke genezi *Klásterů* lze uvést ještě tato zajímavá fakta: Studie navazuje na řadu úředních zpráv o krakovské aféře s jeptiškou Barborou Ubrykovou, uveřejňovaných koncem června v Národních listech. Sám text *Klásterů* je patrně volným zpracováním nějakého cizího pramene, dosud nezjištěného. Tuto domněnku podporuje článek *K historii klásterů*, který byl otištěn v čtrnáctideníku Svoboda 10. a 25. 8. a který se na mnoha místech shoduje se zněním Národních listů thematicky, historka o sestře Albertě pak doslovně. Z toho lze usuzovat, že článek ve Svobodě vznikl z týchž pramenů (patrně časopiseckých) jako studie *Kláštery* v Národních listech a že historka o Albertě byla do článku ve Svobodě převzata z Národních listů.

Str. 316 *Jak se tedy časopisy dělají.*

Str. 316 *Předmluva.* — NL 1872 18/12. Str. 319 *Administrace.* — NL 1872: 1. 28/12 — 2. 29/12. Str. 327 *Expedice.* — NL 1873 5/1, bez šifry. Str. 329 *U strojů.* — NL 1873 9/1, bez šifry. Str. 332 *V sazárně — na příklad v pondělí dopoledne.* — NL 1873 22/1, bez šifry. Str. 336 *Na příklad zas v pondělí odpoledne.* — NL 1873: 1. 25/1 — 2. 26/1, bez šifry. Str. 344 *Feuilleton.* — NL 1873 9/3.

Z cyklu *Jak se tedy časopisy dělají* jsme vypustili 3 nešifrované feuilletony nazvané *Při lokálkách* z 1., 2. a 5. 3. 1873. Jejich autorem, jak uvádí v poznámkách k svazku *Literaria* (Dílo J. Arbesa, SNKL, 1954, str. 395) K. Polák, je Jakub Arbes. Ponecháváme však feuilletony *Expedice*, *U strojů*, *V sazárně* (rovněž nešifrované) z těchto důvodů: formulace v předmluvě k cyklu, jejímž autorem je Neruda, nasvědčují tomu, že měl sám v úmyslu popsat různé fáze výroby novin — „jak se připravují, piší, rozesílají atd.“

Proti domněnce K. Poláka, že totiž Neruda cyklus jen redakčně uspořádal, zatím co autory jednotlivých oddílů byli redaktoři podle svých resortů, mluví skutečnost, že Neruda sám napsal dvoudílný feuilleton o administraci a že i další pokračování se vlastně netýkají jednotlivých rubrik listu, nýbrž převážně technické stránky výroby novin, kterou Neruda znal stejně dobře jako ostatní redaktoři.

Názor o Nerudově autorství podporují dále dvě místa, na nichž se pisatel ironicky vyjadřuje o Nerudově feuilletonistické práci (337, 340), což je příznačné pro Nerudův způsob, jak dosahovat humoristického účinku autoironií.

Kromě uvedených důvodů mluví pro Nerudovo autorství i fakt, že v prvním pololetí roku 1873 se v rubrice feuilletonů nevyskytuje jiný článek psaný podobným způsobem (převažují práce Nerudovy a Hálkovy), jehož autor by mohl být považován za původce pokračování Nerudova seriálu.

Str. 347 *Súl.* — NL 1873 22/3 a 27/3.

Str. 352 *Dodatky ke Studiím výstavním.* Titul oddílu není v NL.

Str. 352 *Všeobecné slovo o vídeňské výstavě Světové.* — NL 1873 29/5.

Str. 356 *Pro pohodlí obecnstva.* — NL 1873 31/5. Str. 359 *Češi na Světové výstavě.* — NL 1873: I. 5/6 — II. 7/6 — III. 11/6 — IV. 12/6.

Str. 373 *Řemesla.* Titul oddílu není v NL.

Str. 373 *Ševci.* — NL 1878 28/4, bez názvu. Str. 376 *Kněhtiskaři.* — NL 1878 18/7. Str. 380 *Pekaři.* — NL 1878 2/8. Str. 383 *Holiči.* — NL 1878 15/8. Str. 387 *Řezníci.* — NL 1878 1/9. Str. 390 *Kováři.* — NL 1879 26/2. Str. 394 *Kniháři.* — NL 1879 20/3. Str. 397 *Hrnčíři.* — NL 1879 3/7 a 4/7. Str. 404 *Letní rozprávka o zámcích, klíčích atd.* — NL 1879 21/8.

Str. 408 „Báby“ i „baby“. — L 1879: I., II. 10/1 — III., IV. 20/1 — V., VI., VII. a VIII. 30/1.

408, 7 stále:] stále — č; 10 jich naváříme] ji uvaříme č; 409, 5 broukava] brouková č; 15 dýchá] dychá 1, č; 36 krásny] krásné 1, č; 410, 12 jsi avšak] jsi ale 1, č; 23 raděj] raději č; 411, 31 *plastičtěji*] *plastičtěji* č; 32 *poetičtěji* zas nenaznačil] *poetičtěji* nenaznačil č; 32 *smrt*] smrt 1, č; 33 než Victor Hugo] než zas Victor Hugo č; 412, 4 Tím pečlivěji ale uchovává cit] Tím pečlivěji uchovává cit svůj č; 13 zimavý:] zimavý. č; 23 *podobizny*] *podobizny* č; 26 zákázky] zákázky 1] zakázky č; 26 obličej] obličej 1, č; 30 sešediví] zešediví 1, č; 413, 2 Nalézáme] Nalezáme 1, č; 11 ukřížovanému] ukřížovanému č; 12 Markantně pak to vyslovil] Markantně to vyslovil č; 16 ke gilotině] ku gilotině 1, č; 27 nalézá se] nalézá se 1, č; 414, 2 stal se sám poetickým ve směru tom] stal se sám ve směru tom poetickým č; 6 sympatický] sympatickým č; 17 násilně; rodinným] násilně, rodinným č; 22 Šalamoun] Šalomoun 1, č; 415, 2 líčí ve své Babičce trefně] líčí trefně ve své Babičce 1, č; 7 Ale babičko, vy 1, č] Ale babičko. Vy 2; 18 s příhanou, a hošík 1] s příhanou a hošík 2, č; 19 příčin] příčin 1, č; 20 ve své] v své č; 22 *něco*] něco č; 416, 2 fialky] fiálky č; 6 „padá na zem“] padá na zem č; 10 (při otloukání píšťalek)] — při otloukání píšťalek č; 14 ozývá se] ozývá se č; 15 v věrteli č] ve věrteli 2, 1; 29 na babu] na bábu č; 417, 21 držely ve výši stále] držely stále ve výši č; 23 vypadalo by, nebohé, pěkně] vypadalo by nebohé pěkně č; 25 portrétovat] portretovat 1, č; 29 najednou tedy cvakne] najednou cvakne č; 29 klikou, rychle] klikou; rychle č; 418, 4 tělo); stáří] tělo), stáří č; 26 žádných Baucid právě] žádných právě Baucid č; 30 Jak ale muž] Jak muž č; 31 se jí tu ponechávají] se jí ponechávají č; 32 *pobožnost* č] pobožnost 2, 1; 419, 4 báseň: o „nejpobožnější] báseň. O „nejpobožnější č; 13 Dále se jí] Pak se jí č; 420, 17 jí] ji 1, č; 20 Zato pak se] Zato se č; 28 baba] bába č; 421, 16 Také malíři mnoho] Malíři také mnoho č; 422, 4 přec.] přec! č; 24 kolodějský. — Baba] kolodějský. Baba č; 27 svárliva] svárlivá 1, č; 423, 7 starých krásných] starých, krásných č; 12 musí arci předně] musí předně č; 424, 4 následovné] následovně 1, č; 425, 1 mít č] míti 2, 1; 426, 1 béře] beře 1, č; 22 baba] bába č; 24 baba] bába č; 31 žárlivost směšna] žárlivost babina směšna č; 428, 12 do vsí] do vsí, 1, č; 28 slepou babu] slepou bábu č; 429, 12 noc; na skříni] noc, na skříni č; 24 *žena* 1, č] žena 2; 430, 12 *mohla*] mohla č; 21 Tizian; ale] Tizian, ale č; 431, 26 muž s rohy] muž, s rohy 1, č; 433, 25 Májolenku] Majolenku č; 434, 2 uznaná] uznána č; 5 stejnost síly] *stejnost síly* č; 33 je] jest č; 435, 5 Nemůžeme] Nemůžem č; 12 byly snad zklamány] byly snad také zklamány 1, č; 436, 12 spustit na ně: „hej] spustit na ně „hej č; 12 hej, vy babice] hej vy babice 1, č; 13 starý] stary č; 19 není každá] není hned každá č; 437, 4 zdá se že č] zdá se, že 2, 1; 14 se vymyká beletristovi nadobro] se vymyká z mezí listu beletristického nadobro č; 20

křesťanská pověra] křesťanská ta pověra ě; 26 čarodějná] čarodějná r;
438, 19 dívku; ale] dívku, ale ě; 21 hranice: stará] hranice — stará ě;
23 a mezitím, co stará s ďáblem svým, já se svým andílkem se pomiluju.]
und während die Alte den Satan minnt, wird mich ein Engelein kosen. ě.